

XIMPANZÈS I HUMANS

L'ètica ambiental i l'antropologia tenen un camp d'estudi important en l'anàlisi de la conducta dels ximpanzés i els bonobos que serveix d'argument en favor de l'extensió de drets almenys a animals propers a nosaltres psicològicament i genètica. Avui queden només uns 30.000 ximpanzés (5.000 en captivitat, la majoria en poder de laboratoris farmacèutics) i és urgent reivindicar per a tots els gran simis l'ideal de igualtat moral, de llibertat o de prohibició de la tortura que fins fa poc semblaven privatis de l'ésser humà. Els grans simis (ximpanzés, bonobos, goril·les i orangutans) tenen facultats mentals força desenvolupades i, a més, disposen d'una vida emocional rica i variada. Els ximpanzés tenen diverses aptituds de tipus intel·lectuals en què es fonamenta la seva organització social:

?? *El propi cos*: els ximpanzés es reconeixen davant del mirall i són conscients del seu propi cos.

?? *El seu cervell*: està estructurat en dos hemisferis diferenciats, com l'humà. Ximpanzés i humans comparteixen una mica més del 98% de la dotació genètica.

?? *Eines*: recullen o fabriquen eines a partir de branques, fulles i pedres i les usen per a alimentar-se i netejar-se.

?? *Política*: el repartiment dels aliments s'organitza a l'interior del grup segons aliances político-jeràrquiques. Tant en ximpanzés com en humans hi ha lideratge i la lluita pel poder està vinculada a la popularitat dels líders.

?? *Família*: el vincle familiar entre mare, fills i néts és estret i durador.

?? *Incest*: eviten conscientment l'incest com en les cultures humanes.

?? *Estètica*: tenen sensibilitat estètica a formes i colors i una marcada preferència per les formes simètriques i equilibrades.

La proximitat entre humans i ximpanzés és tal que compartim els grups sanguinis A i O i els antígens H i A presents als hematies. Si comparem les hemoglobines a nivell molecular, tant en les de tipus alfa com en les de tipus beta, veurem que coincideixen al 99% en ordre i número. El citocrom C en l'home i en el ximpanzé apareix en una cadena de 104 aminoàcids, iguals en la seqüència.

Tot això permet pensar que la nostra diferència amb els primats és de grau -sobretot a través del llenguatge abstracte, malgrat que en captivitat alguns ximpanzés poden usar amb èxit el llenguatge dels sordsmuts americans- però no substancial.

La qüestió de la suposada existència de principis ètics en els ximpanzés ha estat abordada per Frans de Waal en dos llibres bàsics: *La política de los chimpancés* (Alianza) i, sobretot, el magnífic *Bien natural: los orígenes del bien y del mal en los humanos y otros animales* (Herder, 1997, ed. original, Harvard U.P. 1996). Segons aquest etòleg entre els ximpanzés hi ha, com a mínim:

- ?? Socors mut, solidaritat
- ?? Ajustament de la conducta envers els més incapacitats i ferits
- ?? Empatia (capacitat de posar-se al lloc de l'altre)
- ?? Contagi emocional

- ?? Regles socials prescriptives i interiorització de regles
- ?? Concepte de la donació, de l'intercanvi i de la venjança
- ?? Reconciliació i prevenció de conflictes
- ?? Preocupació per la comunitat
- ?? Acomodació d'interessos a través de negociació

En tot cas els indicis morals en animals ens mostraria que la moralitat està també en el centre de la calumniada naturalesa, de manera que l'ètica no seria només un prejudici cultural sinó una eina evolutiva.

Hi ha un obvi paral·lelisme entre el cervell del ximpanzé i l'humà per evidents raons de proximitat evolutiva, i d'economia organitzativa. El problema es planteja, però, en la qüestió del llenguatge abstracte: la seva mancança seria la frontera entre l'humà i l'animal no humà. En cap cas conegut ara com ara un ximpanzé no pot arribar a construir construccions sintàctiques recursives (que permeten combinar les paraules en frases i oracions).

El cas de Kanzi, bonobo (ximpanzé nan), nascut i criat en captivitat a Atlanta, és prou significatiu. Als tretze anys -abril, 1994- és capaç de comunicar-se amb els seus cuidadors en un anglès rudimentari, equivalent al d'un nen de dos anys i mig. És capaç de guiar altres monos a través d'un laberint, associa noms com "clau", "poma", "pilota" a objectes concrets. També associa verbs com "anar", "col·locar" o "menjar" amb accions concretes. I el que és més sorprenent: comprèn el significat de frases que escolta per primer cop; elements tots aquests que cal associar amb la intel·ligència. Les seves capacitats cognitives fan que bonobos (però també ximpanzés, orangutans i goril·les) hagin de ser considerats com a "persones", tot i no ser humans.

Sabem, a més, que els ximpanzés s'autoconsideren al mateix nivell de l'home. Un joc molt senzill, i sovint repetit en diferents contextos, bastarà per comprovar-ho. Si es donen a un ximpanzé figures d'animals barrejades i se li demana que les ordeni, posarà elefants amb elefants, girafes amb girafes, ocells amb ocells... i ximpanzés amb humans, tots junts!

Tot i que l'ètica ambiental és contrària a l'*especisme* (sobrevaloració d'una espècie animal sobre les altres, per raons estètiques o per simpatia), és indubtable que aquests elements tan intrínsecament humans obliguen a una reinterpretació, potser fins i tot "panteista" de l'ètica, incompatible amb la imatge mecanicista i cruel de l'animal-màquina. El projecte *Gran Simi* (original 1993, traducció ed. Trotta 1998), impulsat pel filòsof de l'ètica Peter Singer, és l'expressió d'aquesta exigència d'extensió dels drets a l'àmbit dels nostres parents biològics més propers. Hi ha tres drets que, segons el projecte Gran Simi, han de ser garantits als grans primats:

a.- *dret a la vida*: la mort d'un gran simi no és justificable en cap cas, ni per raons d'experimentació mèdica.

b.- *dret a la llibertat individual*: és a dir desaparició dels camps de concentració per a grans simis (zoològics, laboratoris) i garanties per a la subsistència dels seus espais vitals naturals.

c.- *prohibició de la tortura*: el maltractament als animals no és justificable en cap cas, ni per una justificació suposadament artística (domesticació en circs), ni per raons d'experimentació mèdica.

Els partidaris del projecte Gran Simi consideren que aquesta reivindicació de drets no és cap exageració voluntarista sinó una conseqüència del fet que compartim la mateixa estructura evolutiva.

Text elaborat per Júlia TORRES CANELA i Ramon ALCOBERRO